

Brister i märkning och innehåll för kosmetiska produkter riktade åt barn

SETINA ANDERSSON MEDHANIE 2020
MVEM03 EXAMENSARBETE FÖR MAGISTEREXAMEN 15 HP
MILJÖVETENSKAP | LUNDS UNIVERSITET

TESTÉ
DERMATOLOGIQUEMENT
DERMATOLOGICALLY
TESTED

Brister i märkning och innehåll för kosmetiska produkter riktade åt barn

Setina Andersson Medhanie

2020

LUNDS
UNIVERSITET

Omslagsbild: En av de i denna rapporten undersökta 32 kosmetiska produkterna för barn i Lund innehållande det förbjudna och misstänkt cancerogena ämnet vinylacetat. *Bildkälla: Setina Andersson Medhanie*

Setina Andersson Medhanie

MVEM03 Examensarbete för Magisterexamen 15 hp, Lunds universitet

Intern handledare: Ullrika Sahlin, Centrum för miljö- och klimatforskning (CEC), Lunds universitet

Extern handledare: Elin Rånlund, Miljöförvaltningen i Lund

CEC - Centrum för miljö- och klimatforskning

Lunds universitet

Lund 2020

Abstract

Children can be exposed to chemical substances by applying cosmetic products. Using cosmetic constitute a health risk when a cosmetic product contains toxic substances. There are today many different cosmetic products especially developed to be used by children. According to the rules stated by EU legislation 1223/2009, cosmetic products must be correctly labelled and must not to contain the forbidden substances that are mentioned in annex II. In 2016, a nationwide project in Sweden found that cosmetic products for children in many ways failed to comply with the legislation. The aim of this thesis is to study if the situation has improved compared to 2016. To achieve this aim, I have checked labeling and ingredients in cosmetic product for children in 10 stores in Lund. I found that out of 32 controlled cosmetic products for children, nine products contained at least one flaw. Five stores sold products containing labeling flaws and two stores offered two different products containing the forbidden substance vinyl acetate, pointed out by the European Chemical Agency (ECHA) as a carcinogen substance. The most common flaw detected was the absence of a Swedish translation of the products function description. According to the legislation the distributor is responsible to check that a products function description is translated into Swedish if written in another language on the product. This control point was the only one that had increased compared to 2016. Overall, the study shows that there has been a positive development in the detected flaws among products in stores compared to 2016. The products included in this study generally don't indicate health risks for children, but since a few products may provide a risk there is a need to continue control and take actions to provide safer cosmetic products for children in the future.

Keywords: Cosmetic products, children, labeling, forbidden substances

Innehållsförteckning

Inledning 7

Regelverk för kosmetika 8

Projekt Barnkoll år 2016 11

Syfte och mål 12

Frågeställning 12

Etisk reflektion 12

Avgränsning 13

Metod 15

Datainsamling 15

Analys av beståndsdelar 16

Analys av funktionsbeskrivning 17

Resultat 19

Kontrollpunkternas brister 19

Adress till tillverkare/importör i EU 21

Mängduppgifter 21

Hållbarhetsmärkning 21

Varningstext och instruktioner 21

Funktionsbeskrivning 22

Innehållsförteckning 22

Förbjudna ämnen 22

Brister per produkt 23

Resultat år 2020 jämfört med år 2016 25

Diskussion 29

Generell utveckling i märkning av kosmetiska produkter för barn 29

Förbjudet ämne 31

Potentiella påföljder 32

Slutsats 33

Tack 35

Referenser 37

Inledning

Regeringens miljömål Giftfri Miljö inkluderar bland annat att minska mängden farliga ämnen som människor utsätts för. Som en del i detta har det därför under det senaste årtiondet lagts större fokus på hur barn kan komma i kontakt med kemiska ämnen i vardagen för att minska den samlade exponeringen av kemiska ämnen som en människa kommer i kontakt med under sitt liv (Sveriges miljömål, 2020). Dagens barn är framtidens konsumenter vilket har bidragit till kemikalieinspektions handlingsplan för en giftfri vardag där barn är utpekade som en extra viktig grupp att skydda (Kemi, 2015). Med detta som bakgrund och med det faktum i att det finns flera kosmetiska produkter för barn på den svenska marknaden anser Läkemedelsverket att kontrollen av kosmetiska produkter är av betydelse för att få en helhetsbild av den samlade exponeringen av kemiska ämnen som barn utsätts för (Läkemedelsverket 1a, 2016). Barn kan komma i kontakt med kosmetiska produkter i samband med högtider som Halloween och påsk men även under vardagliga tillställningar som maskerader och kalas. Enligt artikel 2 i Europaparlamentets och rådets förordning nummer 1223/2009 om kosmetiska produkter (Kosmetikaförordningen, 2019) definieras en kosmetisk produkt som:

”ämnen eller blandningar som är avsedda att appliceras på människokroppens yttre delar (överhud, hår och hårbotten, naglar, läppar och yttre könsorgan) eller på tänder och slemhinnor i munhålan i uteslutande eller huvud sakligt syfte att rengöra eller parfymera dem eller förändra deras utseende, skydda dem, bibehålla dem i gott skick eller korrigera kroppslukt, [...]”

Utbudet av studier som utvärderar effekten av att utsättas av kemiska ämnen i tidig ålder är relativt utforskat även om medvetenheten om eventuella hälsoeffekter som följd av en exponering i tidig ålder har ökat under de senaste decennierna (Felter, 2015). Barn kan utveckla kontaktallergi om huden exponeras för kemiska substanser bland annat genom användning av sminkprodukter. Dock är kunskapen om sambandet mellan kontaktallergi, exponering av kemiska substanser på huden och relaterade symptom bland barn relativt begränsad (Lagrelius et al, 2017). Ju mer en människa kommer i kontakt med allergiframkallande ämnen genom livet desto större blir risken att personen

utvecklar kontaktallergi (Smith et al, 2016). Dock är det bara ett fåtal av användarna som utvecklar kontaktallergi som en direkt följd av användning av kosmetiska produkter. I och med att det finns en identifierad risk är det viktigt att barn inte kommer i kontakt med ämnen som är allergiframkallande (Läkemedelsverket 1a, 2016). Barn anses även vara mer mottagliga att påverkas av kemisk exponering än vuxna. Detta då barn har en högre matsmältningshastighet, ännu inte färdigutvecklade organiska system samt en större kroppsyta i förhållande till vikt jämfört med vuxna vilket gör barnkroppens exponering för ämnena större (Manová et al, 2013).

Regelverk för kosmetika

Det finns ett flertal butiker på den svenska marknaden som säljer kosmetiska produkter riktade till barn, bland annat leksaksbutiker, lågprisvaruhus, detaljhandel och dagligvaruhandeln (Läkemedelsverket 1a, 2016). De butiker som står för försäljning av kosmetiska produkter klassificeras som distributörer (Kosmetikaförordningen, 2019). Kosmetiska produkter som distribueras på den svenska marknaden regleras av europeiska lagar såväl som svenska lagar (Läkemedelsverket 1a, 2020). Reglerna i EU:s kosmetikaförordning gäller för samtliga europeiska länder och är först och främst framtagna för att erbjuda konsumenter säkra kosmetiska produkter på marknaden. Syftet är att säkerhetsställa en hög skyddsnivå för människans hälsa vid användning av kosmetiska produkter genom olika angivna bestämmelser i förordningen. Märkning och innehåll i kosmetiska produkter regleras bl.a. i förordningen och i artikel 19 anges märkningskrav som ansvarig person, dvs antingen tillverkaren eller importören, ansvar för (Kosmetikaförordningen, 2019) (Fig.1). I bilaga II till Kosmetikaförordningen (2019) listas över 1300 ämnen vilka har pekats ut som förbjudna innehållsämnen i kosmetiska produkter (Kirk, 2018). Artikel 37 i förordningen anger att medlemsländer i EU själva beslutar om vilka sanktioner som gäller om regelverket för kosmetiska produkter överträds baserat på vad som finns angivet i Kosmetikaförordningen (2019).

Det finns även svenska regelverk för kosmetiska produkter i Sverige (Läkemedelsverket 1c, 2020), bland annat Förordningen (2013:413) om kosmetiska produkter som enligt 4§ stadgar att om en kosmetisk produkt når en slutanvändare i Sverige ska produktens mängd, datum, försiktighetsåtgärder samt den kosmetiska produktens funktion anges på svenska (Sveriges riksdag, 2013) (Fig.1). I Sverige regleras miljöskattavgifter för kosmetiska produkter i 7 kapitlet 15 & 16 §§ i förordning (2012:259) om miljöskattavgifter. Om 4§ i förordning (2013:413) inte följs riskerar distributören en miljöskattavgift om 5000 kronor (Sveriges riksdag, 2012).

Distributörernas roll och skyldigheter vid försäljning av kosmetiska produkter regleras i artikel 6 i Kosmetikaförordningen (2019). Butikerna har ett ansvar att innan en kosmetisk produkt saluförs på den svenska marknaden bland annat kontrollera att produkten är märkt med adress till tillverkare och importör i EU, batchnummer samt en innehållsförteckning för produkten. Butikerna ska även kontrollera att språkraven är uppfyllda, det vill säga att produktens mängd, hållbarhet, varningstext/särskilda försiktighetsåtgärder samt produktens funktionsbeskrivning finns angivet på svenska. Dessutom ska butikerna kontrollera att bäst före datumet för produkten inte har löpt ut i de fall produkten inte är en engångsprodukt (Fig. 1). I de fall där distributörerna har skäl att tro att kraven enligt Kosmetikaförordningen (2019) inte uppfylls för en produkt ska produkten inte säljas innan kraven är uppfyllda. Om butiker tillhandahåller en produkt på marknaden som inte överensstämmer med Kosmetikaförordningens (2019) krav ska butiken utföra nödvändiga korrigerande åtgärder eller om det anses lämpligt i fallet sluta sälja varan (Kosmetikaförordningen, 2019).

Miljötillsynsförordningen anger att det centrala tillsynsansvaret för att butiker följer lagstiftningen vid försäljning av kosmetiska produkter ligger hos Läkemedelsverket. Även kommunerna är delaktiga i arbetet mot att kontrollera och säkerhetsställa att lagstiftningen för kosmetiska produkter efterföljs (Sveriges riksdag, 2011) och att de verksamheter vilka distribuerar kosmetiska produkter är medvetna om kraven som regelverket ställer. Läkemedelsverket fungerar som ett stöd i kommunernas operativa tillsyn genom tillsynsvägledning i form av exempelvis nationella tillsynsprojekt (Läkemedelsverket 1b, 2020). I tillsynsärenden har tillsynsmyndigheten rättighet att fatta de beslut om förelägganden eller förbud som krävs för att regelverket för kosmetiska produkter ska uppfyllas (Läkemedelsverket 1a, 2016).

Märknings regler för kosmetiska produkter

Märkning – artikel 19 förordning (EG) 1223/2009 om kosmetiska produkter

Krav på att viss märkning ska anges på svenska – 4§ svenska förordningen (2013:413) om kosmetiska produkter

ANSVARIG PERSON
har huvudansvar för märkning och produkt-specifika påståenden

Batchnummer

Funktion om detta inte framgår av presentationen (bilder/form)

Eventuella särskilda försiktighetsåtgärder

Ingrediensförteckning med generiska namn. Ska föregås av ingredients. Nanomaterial ska efterföljas av (nano)

Namn och adress till ansvarig person (om flera adresser anges ska AP-adress vara markerad)

Hållbarhetsmärkning
Vid hållbarhet ≤30 månader:
 Timglassymbol + datum
alternativt
 "Bäst före utgången av" + datum

Vid hållbarhet >30 månader:
 "öppen burk"-symbol + angivelse hur länge den är säker att använda efter öppnande (t.ex. 12M för 12 månader)

Ursprungsland ska anges på importerade produkter (t.ex. *made in..* eller *tillverkad i...*)

Mängduppgift

DISTRIBUTÖREN
ansvarar för att kontrollera vissa delar av märkningen

Ska kontrollera att språkkrav har uppfyllts, se till vänster

Ska kontrollera att dessa delar finns i märkningen

Ska kontrollera att hållbarhetstid inte löpt ut

Obs! tänk på att inte marknadsföra produkten på ett sätt som bryter mot reglerna (t. ex. ~~medicinska påståenden~~)

Figur 1

En korrekt märkt kosmetisk produkt enligt lagstiftningen för kosmetiska produkter. I det blå fältet anges märkningskrav enligt artikel 19 i Kosmetikaförordningen (2019) vilket är de delar av märkningen som ansvarig person ska kontrollera. I det gula fältet presenteras distributörens ansvar enligt Kosmetikaförordningen (2019) artikel 6. De svenska flaggorna i figuren visar de delar av märkningen där distributörens har ett ansvar att kontrollera om språkkraven uppfylls i enighet med 4§ i förordning (2013:413) om kosmetiska produkter (Sveriges riksdag, 2013). Bildkälla: Läkemedelsverket modifierad av Setina Andersson Medhanic (tillstånd att använda bild finns).

Projekt Barnkoll år 2016

År 2016 samordnade Läkemedelsverket projektet Barnkoll, ett projekt med syfte att kontrollera märkning av kosmetiska produkter, speciellt sminkprodukter, för barn samt att kontrollera om förbjuden eller otillåten användning av vissa ämnen förekom i produkterna på den svenska marknaden. Målet med projektet var att få bort felaktiga produkter från den svenska marknaden, ge marknadsaktörerna en ökad kunskap om regelverket för kosmetiska produkter samt att miljöinspektörer i kommuner skulle stärka sin kunskap vid tillsyn av kosmetiska produkter (Läkemedelsverket 1a, 2016).

83 miljöförvaltningar deltog i projektet Barnkoll vilket medförde att omkring 1650 produktkontroller genomfördes. Detta innebar även att ungefär 800 olika produkter på den svenska marknaden kontrollerades. 49% av de produkter som kontrollerades uppvisade en eller flera märkningsbrister. Vilken typ av butik som stod för försäljningen visade sig inte ha betydelse för vart produkter med brister påträffades. Brister som upptäcktes bedömdes samtliga inte vara av allvarlig art. Dock ansåg Läkemedelsverket det märkvärdigt att produkter vilka är speciellt utformade för barn uppvisade en så pass hög andel brister bland de kontrollerade produkterna. 24% av produkterna saknade svensk märkning av funktionsbeskrivning och/eller varningstext eller viktiga instruktioner. Läkemedelsverkets rapport "Barnkoll" (Läkemedelsverket 1a, 2016) visar på att brister i svensk märkning av funktion och varningstexter kan resultera i felaktig användning vilket kan medföra risker för användaren. Avsaknad av svensk märkning blev den vanligaste påträffade bristen i projektet. 8% av produkterna som undersöktes saknade både funktionsbeskrivning och varningstext på svenska vilket ytterligare ökar risken för att barn använder produkten felaktigt. Ungefär 11% av kontrollerna saknade eller uppvisade brister i innehållsförteckning för produkten där Läkemedelsverket påpekar att det gör det svårare för konsumenter som är allergiska eller överkänsliga att undvika ämnen. Otillåten användning av innehållsämnena påträffades i sammanlagt 32 av produkterna genom kontroll av ämnen i innehållsförteckningen. Rapporten nämner även följande:

" Läkemedelsverket anser att otillåten användning av innehållsämnena är ett av de allvarligaste felen som kosmetiska produkter kan ha."

Den sammanfattliga bedömningen av projekt "Barnkoll" i Sverige var att trots att flera produkter med brister påträffades ansågs få produkter inneha allvarliga brister och att det generellt inte finns produkter på den svenska marknaden som kan utsätta barn för stora risker. Läkemedelsverket ansåg därav att konsumenter inte behöver oroa sig vid användning av kosmetiska produkter för barn (Läkemedelsverket 1a, 2016).

Syfte och mål

Syftet med denna studie är att undersöka om det har skett någon förbättring i efterlevnad av Kosmetikaförordningen (2019) jämfört med år 2016 för kosmetika för barn. I denna studie undersöktes märkning och innehåll av förbjudna ämnen i kosmetiska produkter för barn till försäljning i 10 butiker bland de 20 som undersöktes i Lund år 2016. Målet är att resultatet ska presentera huruvida butiker idag säljer felaktigt märkta kosmetiska produkter för barn eller produkter som innehåller förbjudna ämnen utifrån vad som är tillåtet enligt regelverket för kosmetiska produkter.

Frågeställning

Denna studie vill svara på följande tre frågeställningar:

1. Uppfylls Kosmetikaförordningens (2019) märkningsregler på kosmetiska produkter för barn som finns till försäljning i butiker i Lund idag?
2. Innehåller de kosmetiska produkter vilka finns till försäljning för barn i butiker i Lund något förbjudet ämne baserat på ämnen i produkternas innehållsförteckning?
3. Finns det någon skillnad i brister av märkning och innehåll bland kosmetiska produkter till försäljning för barn i butiker i Lund år 2020 jämfört med butiker i Lund år 2016?

Etisk reflektion

De 10 butiker vilka undersökts och som presenteras i rapportens resultat kommer att vara anonyma. Detta för att ur ett etiskt perspektiv inte peka ut de butiker vilka uppvisat brister i märkning och innehåll av kosmetiska produkter för barn. Innan påbörjad undersökning i samtliga butiker kommer butikerna att på plats informeras om att undersökningen ligger till grund för ett magisterarbete vid Lunds universitet och att butikerna i rapporten kommer presenteras anonymt. Butikerna kommer även att underrättas om att arbetet görs i samarbete med miljöförvaltningen i Lund och att det fullständiga resultatet kommer att delges dem. Innan påbörjad kontroll kommer samtliga butiker få godkänna att det utförs en undersökning av de kosmetiska produkter för barn som finns i deras försäljningssortimentet med avseende på märkning och innehåll av ämnen samt ge tillåtelse till fotografering av produkterna.

Resultatet i denna rapport av märkning och innehåll av kosmetiska produkter för barn kommer grundas på en egen bedömning vilket innebär att miljöförvaltningen eventuellt bedömer annorlunda vid tillsyn. Efter sammanställt resultat kommer samtliga butiker som står för försäljning av kosmetiska produkter för barn och som uppvisat brister i märkning eller innehåll baserat på resultatet i denna rapport meddelas om de påträffade bristerna. Detta för att ge butikerna tillfälle att se över och om de önskar möjligheten att åtgärda bristerna innan miljöförvaltningen i deras tillsyn gör en bedömning och eventuellt fattar sanktionsgrundande beslut beroende på vilka brister som påträffas. I de fall där miljöstraffsgrundande märkningsbrister påträffas kommer miljöförvaltningen i Lund först efter egen utförd bedömning besluta huruvida butikerna blir tilldelade en miljöstraffsavgift. I de fall förbjudna ämnen påträffas i någon produkts innehållsförteckning kommer miljöförvaltningen efter egen utförd kontroll att sätta säljstopp för produkten om inte butiken självmant väljer att avsluta försäljning av produkten.

Avgränsning

Följande avgränsningar har gjorts för att utifrån förutsättningar för tid samt etiska grunder presentera en så optimal rapport som möjligt:

1. Undersökningen begränsas till butiker i Lund vilka har en försäljning av kosmetiska produkter för barn.
2. I projekt "Barnkoll" valdes kosmetiska produkter ut vilka riktades till eller kunde antas användas av barn från 3 år upp till 18 år. För ett mer jämförbart resultat kommer produkter med samma avgränsning för ålder väljas ut för undersökning i denna rapport.
3. Kontrollen av kosmetiska produkter avgränsas till enbart sminkprodukter för att möjliggöra ett så jämförbart resultat som möjligt med projekt "Barnkoll".
4. Kontroll av ämnen vilka enbart är tillåtna i specifika koncentrationer för kosmetiska produkter kommer inte att kontrolleras i rapporten då det kräver analys av produkten.
5. Regler för kosmetiska produkters märkning gäller, i den mån de finns tillgängligt, ytterförpackning såväl som behållare i förpackningen. I denna rapport kontrolleras endast ytterförpackningar till kosmetiska produkter för att förhindra att produkten tar skada vid öppning av ytterförpackningen för kontroll av märkning av behållarna i förpackningen.

Metod

Datinsamling

Trots Läkemedelsverkets bedömning om överlag säkra kosmetiska produkter för barn i Sverige visade Lunds resultat av tillsynsprojektet ”Barnkoll” att 10 av 20 kontrollerade butiker fick betala en miljöstruktionsavgift på 5000 kronor till följd av brister i märkning av kosmetiska produkter. Somliga butiker hade flera produkter som låg till grund för miljöförvaltningens beslut om en avgift. Miljöförvaltningen i Lund bidrog till projektet genom att kontrollera 20 verksamhetsutövare i Lunds kommun och sammanlagt undersöktes 48 kosmetiska produkter för barn med avseende på märkning och innehåll av förbjudna ämnen. Efter avslutat projekt visade det sammanlagda resultatet från Barnkollprojektet i Lund att 50 % av alla kontrollerade kosmetiska produkter för barn saknade funktionsbeskrivning och/eller varningstext och viktiga instruktioner på svenska. Projektet resulterade även i att 2 kosmetiska produkter för barn med otillåten användning av innehållsämnen upptäcktes. De två butiker som stod för försäljning av produkten antog självmant att omedelbart ta bort de aktuella produkterna ur sitt sortiment (Läkemedelsverket 1a, 2016).

Av de 20 butiker som undersöktes år 2016, valdes 10 butiker ut för en uppföljande kontroll. Vid inhämtning av resultat krävdes det att 16 olika butiker i Lund besöktes. Detta då det visade sig att 6 butiker i dagsläget inte erbjuder försäljning av kosmetiska produkter för barn. Av de butiker som saknade kosmetiska produkter för barn var tre butiker livsmedelsbutiker. Samtliga butiker besöktes en gång under perioden 25 mars till 24 april år 2020. Vid varje besök har personal informerats om studiens syfte samt att miljöförvaltningen kommer att ta del av resultatet. Butikerna har därefter givit sitt tillstånd till undersökning av försäljningsassortiment av kosmetiska produkter för barn. Ingen av de undersökta butikerna nekade till kontroll av butikens försäljningsutbud av kosmetiska produkter. Även de butiker vilka vid introduktion till arbetet försäkrade att butiken inte erbjöd försäljning av kosmetiska produkter för barn gav tillåtelse till en rundtur i butiken för försäkran av att butiken inte hade en annan uppfattning av vad som räknas som kosmetiska produkter för barn än vad regelverket för kosmetika anger. I en av butikerna har enbart 3 kosmetiska produkter för barn undersökts och bidragit till rapportens resultat trots att butikens sortiment erbjöd

ett stort utbud av produkter för barn och där annars ett resultat från 5 produkter hade inhämtats. Ansvarig person för butiken önskade under besöket att undersökningen skulle avslutas utan vidare förklaring.

Vid varje besök fotograferades samtliga, dock som mest fem, kosmetiska produkter för barn som fanns till försäljning i butiken. Fotograferingen inkluderade samtliga sidor av produktens ytterförpackning där text fanns angiven. De kosmetiska produkterna har därefter vid senare tillfälle kontrollerats utifrån följande sju kontrollpunkter som baseras på märkningskrav enligt Kosmetikaförordningen (2019) och den sista kontrollpunkten anger om produkten innehåller något förbjudet ämne enligt bilaga II till förordningen:

1. Adress till tillverkare/importör i EU
2. Mängduppgift
3. Hållbarhetsmärkning
4. Varningstext och instruktioner (särskilda försiktighetsåtgärder)
5. Funktionsbeskrivning
6. Ingrediensförteckning (förteckning över beståndsdelar)
7. Innehåll av förbjudna ämnen

Resultatet från undersökningen presenteras i tabell- och figurform där butikerna i samtliga fall är anonyma.

Analys av beståndsdelar

Ämnen som bygger upp kosmetiska produkterna står angivna i varje produkts innehållsförteckning. Enligt regelverket för kosmetiska produkter ska det finnas en internationell nomenklatur för de ämnen som finns listade i innehållsförteckningen för kosmetiska produkter. För att underlätta detta har EU-kommissionen utvecklat databasen Cosing, Cosmetic ingredient database, som listar kosmetiska substanser och innehållsämnena (Kirk, 2018). Samtliga innehållsämnena i varje produkt har i denna studie granskats mot databasen Cosing. Resultat av sökningar visar om en ingrediens är förbjuden eller begränsad i lagstiftningen, vilket vidare har möjliggjort kontroll av kontrollpunkt sju, huruvida ett ämne är förbjudet i en kosmetisk produkt (European Commission, 2020).

Analys av funktionsbeskrivning

En vanlig märkningsbrist bland kosmetiska produkter är att produktens funktionsbeskrivning inte finns angiven på svenska. I de fall funktionen finns angiven på något annat språk ska denna text även översattas till svenska (Läkemedelsverket 1b, 2016) om inte funktionen tydligt framgår av produktens presentation, ett märkningskrav som regleras i Kosmetikaförordningen (2019) artikel 19 punkt 1f. Även för korta funktionsbeskrivningar är det viktigt att texten översätts för att garantera att produkten används korrekt och säkert av konsumenten (Läkemedelsverket 1a, 2016). Ett sätt att avgöra huruvida ett angivet funktionsbegrepp på engelska är att klassificera som angivet på svenska kan göras med hjälp av SAOL, svenska akademiens ordlista (Läkemedelsverket 1b, 2016). I denna rapport har därav sökfunktionen använts för några produkter vid osäkerhet kring bedömningen av översättning av funktionsbeskrivning (SAO, 2020).

Resultat

Kontrollpunkternas brister

Sammanlagt ingår 32 olika kosmetiska produkter för barn i studien. För varje kosmetisk produkt presenteras vilken butik och vilken typ av butik produkten påträffats i. Utöver det presenteras det för varje produkt huruvida produkten uppfyller de sju undersökta kontrollpunkterna (Tabell 1) enligt de bestämmelser som finns angivna i Kosmetikaförordningen (2019). Av sammanlagt 32 undersökta produkter har 9 kosmetiska produkter uppvisat minst 1 brist i någon av kontrollpunkterna. Detta innebär att 9 kosmetiska produkter för barn enligt regelverket för kosmetiska produkter är bristfällig på minst en punkt baserat på kraven för märkning eller innehåll. 7 butiker av sammanlagt 10 undersökta har minst 1 kosmetisk produkt till försäljning för barn som innehar någon brist.

Tabell 1. Sammanställt resultat för samtliga 10 undersökta butiker i Lund. Tabellen visar butikernas roller, de påträffade kosmetiska produkterna för barn i butikerna och om produkterna uppfyller de kontrollerade kontrollpunkterna, det vill säga adress till tillverkare/importör i EU, mängduppgifter, hållbarhetsmärkning, varningstexter och instruktioner, funktionsbeskrivning, innehållsförteckning samt om produkten innehåller något förbjudet ämne.

Butik	Roll	Produktnamn	Adress till tillverkare/importör i			Varningstexter och instruktioner (särskilda försiktighetsåtgärder)			
			EU	Mängd-uppgifter	Hållbarhetsmärkning	Funktionsbeskrivning	Innehållsförteckning	Förbjudna ämnen	
1	Leksaksbutik - i kedja	Star Model – Sweet Make-up	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	OK	OK	OK
		CREATE it! – Make up kit	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	Saknas på svenska	OK	OK
		face paintoos	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	OK	OK	OK
		2 i 1 Makeup Stift	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	OK	OK	OK
		CREATE it! - Lip Balm	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	Saknas på svenska	OK	OK
2	Leksaksbutik - i kedja	Make a Face	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	OK	OK	OK
		Glow In Dark Cream Make up	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	OK	OK	OK
		easy tat2	OK	Bristfällig	Text saknas på svenska	Saknas på svenska	Saknas på svenska	OK	OK
		Nail & Body Art	OK	OK	OK, angivet med symbol	Saknas på svenska	Saknas på svenska	OK	OK
		Glow in Dark - Make up Kit	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	OK	OK	OK
3	Lågprisbutik	Chupa Chups	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	OK	OK	OK
		Love Hearts Lip Balm	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	OK	OK	OK
		Max & More Lip Balm	OK	OK	OK, angivet med symbol	Finns inte	Saknas på svenska	OK	OK
4	Leksaksbutik - enskild	BIG TATTOO	OK	OK	Engångsprodukt	Finns inte	OK	OK	Vinylacetat
5	Pryl-/presentbutik	Fimblut - Hell	OK	OK	OK, angivet med symbol	Finns inte	OK	OK	OK
		PROFI - SCHMINKFARBEN	OK	OK	OK, angivet med symbol	Finns inte	OK	OK	OK
		TATTOO PENS	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	OK	OK	OK
		6 Color-Twister	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	Saknas på svenska	OK	OK
		JUNGLE ANIMALS FACE PAINT KIT	OK	OK	OK, angivet med symbol	Finns inte	OK	OK	OK
6	Skämt-/maskeradbutik	Glitter Party Makeup Kit	OK	OK	OK, angivet med text	OK	Saknas på svenska	OK	OK
		CREAM MAKEUP PALETTE	OK	OK	OK, angivet med text	OK	OK	OK	OK
		DAY OF THE DEAD makeup kit	OK	OK	OK, angivet med text	OK	OK	OK	OK
7	Pryl-/presentbutik	DIY-ANSIGTSMÅLING	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	OK	OK	OK
8	Varuhus/Parfymeri	TATTOOS - GLOW IN THE DARK	OK	OK	Engångsprodukt	Finns inte	OK	OK	Vinylacetat
		FACE PAINT	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	OK	OK	OK
		ANSIKTSFÄRG	OK	OK	OK, angivet med symbol	Finns inte	OK	OK	OK
		TEMPORARY TATTOOS	OK	OK	OK, angivet med symbol	Finns inte	OK	OK	OK
9	Varuhus/Parfymeri	Lip Balm Set - FROZEN 2	OK	OK	OK, angivet med symbol	Finns inte	OK	OK	OK
		CUTE - LIP BALM	OK	OK	OK, angivet med symbol	Finns inte	OK	OK	OK
		LIP GLOSS Cherry	OK	OK	OK, angivet med symbol	Finns inte	OK	OK	OK
		Lip Gloss	OK	OK	OK, angivet med symbol	Finns inte	OK	OK	OK
10	Pryl-/presentbutik	snazaroo - mini ansiktsmålning	OK	OK	OK, angivet med symbol	OK	OK	OK	OK

Adress till tillverkare/importör i EU

Inga av de undersökta kosmetiska produkterna för barn uppvisade brister i förpackningens märkning av kontrollpunkten som undersökte adress till tillverkare/importör i EU (Tabell 1).

Mängduppgifter

För en produkt har mängduppgiften uppfattats som bristfällig (Fig. 2). Produkten fanns i butik 2 och hade en bild på förpackningen som indikerar mängd men då det varken går att se genom förpackningen för att skapa en mängduppfattning eller att mängden finns angiven i text på förpackningen har produktens mängduppgifter ansetts vara bristfälliga i förhållande till kraven för mängduppgifter (Tabell 1).

Hållbarhetsmärkning

Produkter med godkänd hållbarhetsmärkning har angetts som ”Ok, angivet med symbol” eller ”Ok, angivet med text” beroende på hur hållbarhetsmärkningen har angetts på produkten. I två fall har ”Engångsprodukt” angetts vilket är för undersökta tillfälliga tatueringssprodukter vilka inte kräver hållbarhetsmärkning på förpackningen. För en produkt anges ”Text saknas på svenska” vilket innebär att produkten har ”Best before date” skrivit på förpackningen som inte har översatts till svenska i enighet med Kosmetikaförordningens (2019) krav (Tabell 1). En av de sammanlagt 32 undersökta produkter uppvisade brister i hållbarhetsmärkning på svenska (Fig. 2).

Varningstext och instruktioner

För flertalet undersökta produkter ”Finns inte” varningstext och instruktioner (Tabell 1). ”Finns inte” innebär att varningstexter och instruktioner som inkluderas i regelverket för kosmetiska produkter inte överhuvudtaget finns angivet på förpackningen. Detta räknas inte som en brist i denna rapport då det inte är butikens ansvar att innan försäljning avgöra om varningstext behövs eller inte. Butikens ansvar är enbart att i de fall varningstexter och användningsinstruktioner finns angivet på utländskt språk kontrollera att texten även är översatt till svenska (Läkemedelsverket 1b, 2016). ”Ok” i figur 1 innebär att produkten har kontrollerats för kontrollpunkten och utan anmärkning uppfyllt

kravet. Översatt varningstext och instruktioner till svenska saknades för sammanlagt två produkter i undersökningen (Fig. 2).

Funktionsbeskrivning

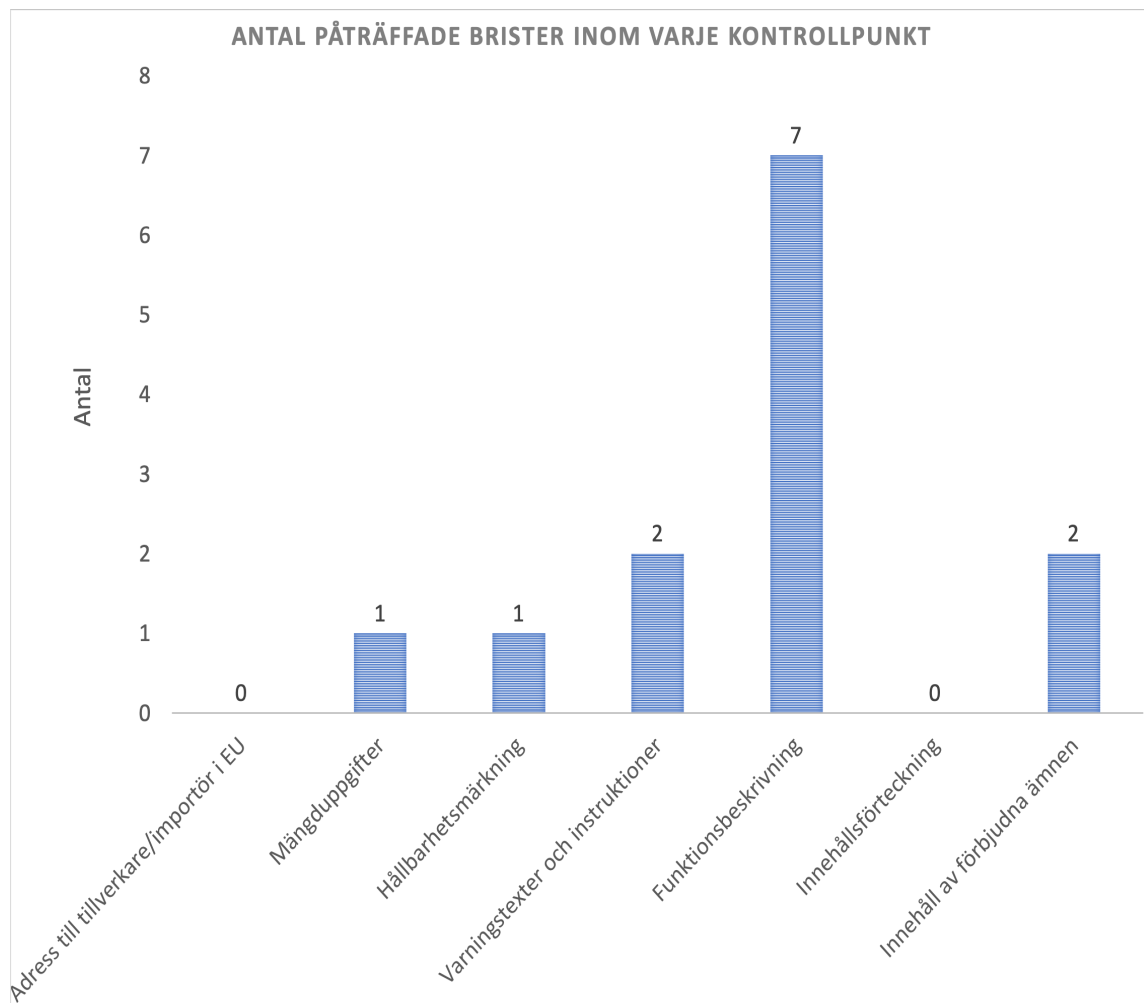
Flertalet produkter uppvisar brister i funktionsbeskrivning som är angivet med "Saknas på svenska" (Tabell 1). Bristen innebär att det för kontrollpunkten finns information på förpackningen till den kosmetiska produkten som ska vara översatt till svenska men inte har översatts. Detta räknas i denna rapport som en brist i märkning. Bland de sju kontrollpunkterna för de 32 påträffade kosmetiska produkterna för barn i butiker i Lund var den vanligaste förekommande bristen att produkten saknade funktionsbeskrivning angivet på svenska. Av totalt 32 produkter påträffades 7 produkter med brister i funktionsbeskrivning (Fig. 2).

Innehållsförteckning

Ingen av de undersökta kosmetiska produkterna för barn uppvisade brister i kontrollpunkten som kontrollerade huruvida en innehållsförteckning fanns angiven på förpackningen och om innehållsförteckningen var skriven med rätt nomenklatur. En innehållsförteckning utan påträffad brist har angivits som "Ok" (Tabell 1).

Förbjudna ämnen

För två produkter har ett förbjudet ämne påträffats, vinylacetat (CAS-nummer 108-05-4). Förekomsten av ämnet presenteras genom att vinylacetat har angetts i kolumnen för kontrollpunkten förbjudna ämnen för de aktuella produkterna (Tabell 1). Antal brister i kontroll av förbjudna ämnen uppvisar samma antal som för brister i översatt varningstext till svenska. De båda kontrollpunkterna blir därav de som uppvisat näst flest brister i denna undersökning (Fig. 2).

Figur 1

Antal påträffade brister för varje kontrollerad kontrollpunkt bland de 32 undersökta kosmetiska produkterna för barn i butiker i Lund år 2020.

Brister per produkt

En del av de undersökta kosmetiska produkterna hade flera brister inom olika kontrollpunkter för en och samma produkt. Det går t.ex. inte att kontrollera innehåll av förbjudna ämnen i de fall där en innehållsförteckning saknas och därav kan en produkt således maximalt uppvisa sex brister bland de undersökta sju kontrollpunkterna. Tabell 2 presenterar hur många brister per produkt som de

undersökta produkterna uppvisade, uttryckt i antal och som andel. Av 32 undersökta produkter hade 23 produkter (72%) inga brister i märkning eller innehåll av förbjudna ämnen. 22% (sju produkter) av det sammanlagda antalet undersökta produkter uppvisar en brist bland de sju undersökta kontrollpunkterna. 3% av produkterna (en kosmetisk produkt) uppvisade två brister. Den mest utmärkande kosmetiska produkten för barn i antal brister som förekom på en och samma produkt uppvisade betydligt fler märkningsbrister än resterande produkter. Produkten hade sammanlagt fyra brister enligt de krav som anges i Kosmetikaförordningen gällande märkning och innehåll för en kosmetisk produkt (Tabell 2).

Tabell 2

Antal påträffade brister per undersökt kosmetisk produkt för barn i butiker i Lund år 2020 uttryckt i antal produkter och andel produkter av sammanlagt 32 undersökta kosmetiska produkter för barn.

Antal brister per produkt	Antal produkter/st	Andel produkter/%
0	23	72
1	7	22
2	1	3
3	0	0
4	1	3
5	0	0
6	0	0
7	0	0

Produkten med 4 märkningsbrister har namnet ”easy tat2” (Fig. 3) och påträffades i butik 2 med rollen leksaksbutik i kedja. Butiken var även den butik som stod för försäljning av den produkt som uppvisade två märkningsfel (Tabell 1). Easy tat2 förpackningen hade brister i mängduppgifter vilka var bristfälliga och otydliga, i hållbarhetsmärkningen där ”best-before date” inte fanns översatt till svenska samt att varken varningstext och försiktighetsåtgärder eller funktionsbeskrivning för produkten fanns översatt till svenska. Vid kontrollen i butiken hade dessutom det datum som fanns angivet på produkten passerat hållbarhetsdatumet med fem månader.

Figur 3

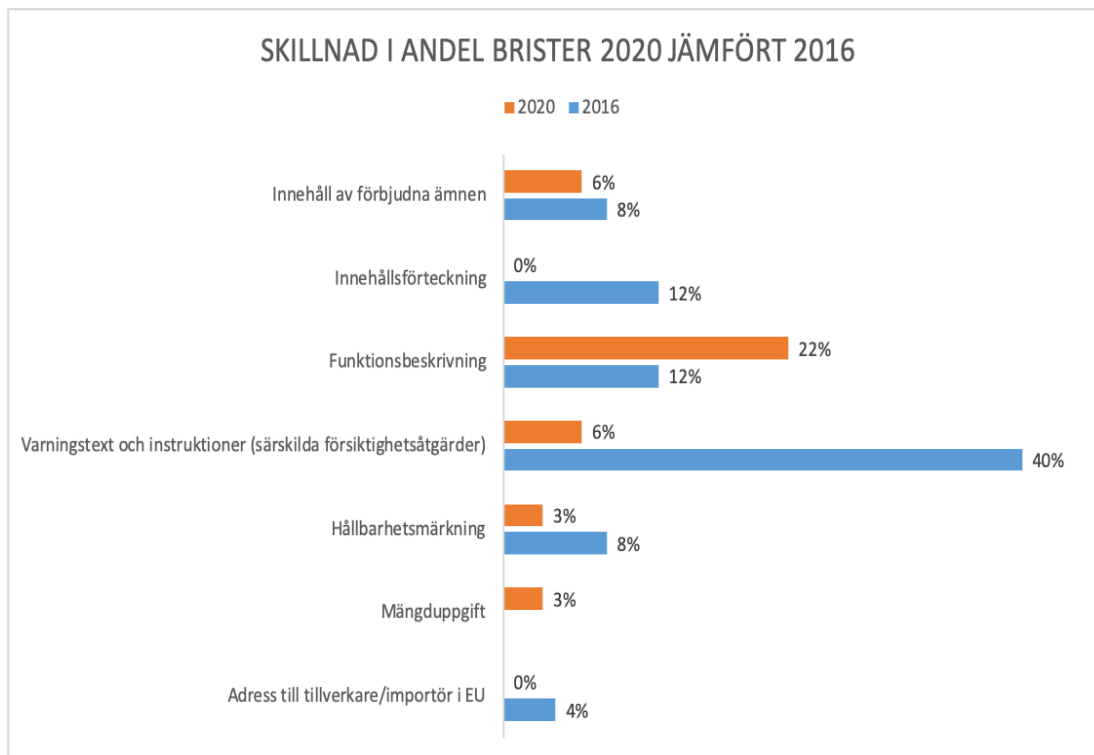
Produkten, easy tat2, vilken uppvisade fyra brister i undersökningen år 2020 bland de undersökta kontrollpunkterna, bristfällig mängduppgift samt att hållbarhetsmärkning, varningstext och instruktioner och funktionsbeskrivning inte fanns översatt till svenska. Bildkälla: Setina Andersson Medhanie

Resultat år 2020 jämfört med år 2016

I Lunds resultat från Barnkollsprojektet (Läkemedelsverket 1a, 2016) baserat på produkter enbart från de 10 butiker med en uppföljande undersökning i denna rapport kontrollerades sammanlagt 25 olika kosmetiska produkter för barn. Resultatet baserat på de 10 butikerna visar att samtliga kontrollpunkter i undersökningen inkluderade brister. Största andelen brister fanns i att varningstext och instruktioner saknades på svenska vilket förekom bland 10 produkter, det vill säga 40% av de 25 produkterna. 12% (3 stycken produkter) hade brister i funktionsbeskrivning som saknades på svenska och även 12% av

produkterna hade en bristande innehållsförteckning. Brister i hållbarhetsmärkning fanns bland 2 produkter (8%) och detsamma gällde för uppvisande av förbjudet ämne som även det fanns bland 2 produkter (8%) av de 25 produkterna som undersöktes. Bristfällig märkning av tillverkare eller importör i EU påträffades enbart i en produkts märkning (4%) av de undersökta kosmetiska produkterna för barn bland de 10 undersökta butikerna (Fig. 3). 6 av de 10 butikerna fick betala en miljöstraffavgift på 5000 kronor efter projekt "Barnkoll" som direkt följde av uppvisade miljöstraffgrundande brister.

Generellt tyder resultatet i denna undersökning på en förbättring av märkning och innehåll i kosmetiska produkter för barn. Detta baserat på en jämförelse av resultatet från de 10 undersökta butikerna i denna rapport med resultatet från desamma butiker år 2016 (Läkemedelsverket 1a, 2016). Brister i märkning av adress till tillverkare eller importör i EU har minskat från 4% till 0%. Brister i hållbarhetsmärkning har minskat från bland 8% av produkterna till 3%. Brister i varningstext och instruktioner har gått från att förekomma bland 40% av de undersökta produkterna år 2016 till att år 2020 uppvisa brister bland 6% av produkterna som undersöktes. Innehållsförteckningen var bristfällig på 12% av produkterna år 2016 och visar inga brister bland påträffade kosmetiska produkter för barn år 2020. Även innehåll av förbjudna ämnen har minskat från en förekomst bland 8% av produkterna till 6%. I Barnkollprojektet (Läkemedelsverket 1a, 2016) undersöktes inte mängduppgifter för kosmetiska produkter för barn vilket förhindrar en jämförelse med resultatet för brister i mängduppgifter i denna rapport. Endast en av kontrollpunkterna visar en markant ökning i påträffade brister. Brister i funktionsbeskrivning har gått från att förekomma bland 12% av produkterna år 2016 till att år 2020 inte uppfylla kraven för märkning av funktion enligt Kosmetikaförordningen (2019) bland 22% av de kosmetiska produkter som undersöktes i de 10 butikerna (Fig. 3).

Figur 3

Figur 3 visar procentandelen brister påträffade inom samtliga undersökta kontrollpunkter bland kosmetiska produkter för barn i de 10 undersökta butikerna i Lund år 2016 jämfört med år 2020. Andel brister år 2020 visas med orange staplar och andel brister år 2016 visas med blå staplar.

Diskussion

Generell utveckling i märkning av kosmetiska produkter för barn

Denna studie visar att det generellt sett har skett en förbättring av märkning och innehåll för kosmetiska produkter för barn. Resultatet ger stöd till att två av Läkemedelsverkets mål med Barnkollprojektet har uppfyllts. Brister påträffade år 2016 kan ha lett till att felaktiga produkter har försvunnit från marknaden och att distributörerna har ökat sin kunskap gällande regelverket för kosmetika. Studien är baserad på 10 butiker som ingick i en motsvarande studie år 2016. Kontrollen år 2016 såväl som år 2020 har utgått ifrån Läkemedelsverkets anvisningar om hur märkning av en kosmetisk produkt ska tolkas (Läkemedelsverket 1b, 2016). Dessutom har vägledning i tolkning av resultatet år 2020 hämtats från Läkemedelsverket såväl som miljöförvaltningen i Lund vilket minskar risken för olika bedömningar i de två studierna. För fem av kontrollpunkterna visar denna studie en minskning i andelen brister som påträffats år 2020 jämfört med år 2016. Eftersom resultaten kommer ifrån en relativt liten studie, behövs det fler kontroller för att fastställa utvecklingen. I studien ingår endast butiker som frivilligt gått med på att delta.

När resultatet i rapporten uttrycks i andel brister jämfört mot när bristerna uttrycks i antal kan samma resultat göra att påträffade brister upplevs olika. Exempelvis visar denna studie från år 2020 att andelen brister i förbjudna ämnen bland kosmetiska produkter för barn är 6% och år 2016 påträffades bristen bland 8% av produkterna i de 10 butikerna. Den procentuella siffran ger då delvis en missvisande bild när det var 2 produkter med ett innehåll av ett förbjudet ämne som påträffades år 2016 såväl som år 2020. Anledningen till att den procentuella siffran presenterar ett missvisande resultat ligger i att fler produkter har undersökts i de 10 butikerna i denna studie, 32 kosmetiska produkter för barn jämfört med 25 som undersöktes år 2016. Samtidigt som resultatet kan ge en missvisande procentuell bild av utvecklingen vid en jämförelse anses det som positivt att fler kosmetiska produkter för barn har påträffats och undersökts i denna studie. Detta då ett större antal produkter ger ett bredare och mer informativt underlag till resultatet om de kosmetiska produkter som butiker i

Lund har till försäljning för barn och huruvida produkternas märkning och innehåll följer den aktuella lagstiftningen för kosmetika.

Det hade varit önskvärt att inkludera flera butiker som säljer kosmetiska produkter för barn, men det fanns inte tid inom ramen för denna studie. Dessutom var det butiker som ingick i studien år 2016 som hade upphört med försäljning av kosmetika för barn och i denna studie valdes det att inte söka upp nya butiker. Av de butiker som i denna studie saknade ett försäljningsutbud var tre stycken livsmedelsbutiker. Vid kontrollen år 2016 gjordes undersökningen i tider kring Halloween och de kosmetiska produkter för barn som påträffades i livsmedelsbutikerna var enbart Halloweenprodukter, vilket kan förklara avsaknaden i denna undersökning. Övriga 3 butiker som saknade produkter var ett varuhus/parfumeri, en lågprisbutik och en pryl-/presentbutik där samtliga tre butikroller har haft andra butiker i Lund med utbud av de aktuella produkterna och därmed är representerade i resultatet (Tabell 1). Avsaknad av kosmetiska produkter för barn i livsmedelsbutiker indikerar att de eventuellt enbart erbjuder kosmetiska produkter för barn i samband med högtider såsom Halloween vilket vidare medför att inför framtida kontroller och undersökningar av kosmetiska produkter i Lund kan det vara aktuellt att planera in så att undersökningen sammanfaller med exempelvis Halloween.

Trots att det har skett en generell förbättring av resultatet från år 2016 jämfört med denna studie påträffas ändå märkningsbrister såväl som brister gällande innehåll av förbjudna ämnen. Brister i den kosmetiska produktens funktionsbeskrivning på svenska påträffades bland tre produkter (12%) i de undersökta 10 butikerna år 2016 och bland sju produkter (22%) år 2020. Resultatet för denna kontrollpunkt är utmärkande då det är den enda undersökta som visar en ökning i brister under de senaste fyra åren och därav en försämring i butikernas uppfyllande av det märkningskravet. Det är distributörernas skyldighet att se till att det finns en svensk översättning av funktionsbeskrivning på produkten och en avsaknad av svensk märkning för funktionsbeskrivningen kan resultera i att produkten används på ett felaktigt sätt av barnen vilket kan utgöra risker vid användning. Läkemedelsverkets sammanfattliga bedömning av projekt "Barnkoll" var dock att få produkter hade allvarliga brister i märkning och då avsaknad i funktionsbeskrivning utgjordes bland 19% av produkterna blir det att anta att Läkemedelsverket tolkat denna brist som mindre allvarlig (Läkemedelsverket 1a, 2016). Denna studie visar brister i funktionsbeskrivningen vilket kan leda till felaktig användning. Det är rimligt att fråga hur det kommer sig att krav på märkning av funktion inte har samma positiva utveckling som de övriga kraven. Enligt Kirk (2018) är en grundregel för kosmetiska produkter att de ska vara säkra att använda, men att det alltid kommer finnas konsumenter som får allergiska reaktioner som följd av användning av en kosmetisk produkt. Det blir därför viktigt att följa framtagna riktlinjer och regler för att förhindra att konsumenter tar skada, speciellt när användaren av produkten är ett barn.

Förbjudet ämne

Läkemedelsverket anser att ett innehåll av otillåtna ämnen i kosmetiska produkter är en av de allvarligaste brister som en kosmetisk produkt kan ha. Exponering i små doser tidigt i livet, gör att effekter kan vara svåra att upptäcka och kan istället leda till effekter senare i livet (Manová et al, 2013). Det förbjudna ämnet vinylacetat (CAS-nummer 108-05-4) har påträffats bland produkterna som undersökts. Ämnet fanns i två olika produkter i två olika butiker i Lund (Tabell 1). Vinylacetat är ett ämne som enligt kemikaliemyndigheten (ECHA) har faropiktogram som identifierar ämnet som brandfarligt, skadligt och hälsofarligt samt att vinylacetat är misstänkt cancerogent (European Chemicals Agency, 2020).

De butiker vilka står för försäljning av produkterna som innehåller det förbjudna ämnet vinylacetat i kosmetiska produkter kommer att informeras om detta. Miljöförvaltningen i Lund kommer att ta del av samtligt resultat i denna rapport vilket innebär att de i deras tillsyn kommer att kontrollera huruvida butikerna självmant valt att plocka bort produkten ur sitt sortiment eller om ett beslut om saluförbud mot produkten ska fattas. Det faktum att produkterna innehåller ett förbjudet ämne gör att de inte kan anses säkra vid användning. Enligt artikel 10 i Kosmetikaförordningen (2019) ska en sakkunnig person utföra en säkerhetsbedömning av en kosmetisk produkt innan den släpps ut på den svenska marknaden. Ansvar för att säkerhetsbedömningen utförs tillfaller antingen tillverkaren eller importören av produkten. Frågan blir således vart i kedjan som kontrollen av den kosmetiska produkten är bristfällig. Antingen är säkerhetsbedömningen som utförs inte tillräckligt grundlig eller så ligger felet hos den ansvariga personen som trots lagkrav bortser från att utföra en säkerhetsbedömning av produkten.

Trots att denna studie är begränsad så hittades två produkter med ett förbjudet ämne. Det är troligt att det finns betydligt fler kosmetiska produkter för barn som innehåller förbjudna ämnen. Läkemedelsverket har påpekat att säkerheten för kosmetiska produkter för barn är otydlig eftersom vissa produkter kan säljas som leksaker, och därmed falla under en annan förordning, när de i själva fallet är kosmetiska produkter och ska behandlas enligt regelverket för kosmetika (Läkemedelsverket 1a, 2016). De båda produkter som innehöll vinylacetat är engångstatueringar för barn. Engångstatueringar faller in under definitionen för en kosmetisk produkt och ska därigenom uppfylla kraven för det kosmetiska regelverket. En anledning till att ämnet påträffats i engångstatueringarna skulle kunna vara att produkten av inblandade aktörer bedömts som en leksak. Det är viktigt att ta reda på var i processen som det går fel för att kosmetiska produkter som innehåller förbjudna ämnen ska hamna i butiker och blir tillgängliga att användas av barn. Kirk (2018) påstår att den

europiska lagstiftningen för kosmetika är så pass övergripande och stark att den försäkrar att kosmetiska företag genom strävan att uppfylla lagstiftningen enbart tillhandahåller säkra kosmetiska produkter för konsumenter. Det påträffade förbjudna ämnet samt påvisade märkningsbrister i denna rapport talar emot detta påstående.

Potentiella påföljder

Bland de undersökta 10 butikerna fick 6 butiker betala en miljöstraffavgift år 2016. Baserat på det resultat som framtog i denna rapport uppvisar 5 butiker och sammanlagt 7 produkter brister som är miljöstraffgrundande. Samtliga av dessa 5 butiker fick betala en miljöstraffavgift år 2016 vilket indikerar att ytterligare åtgärder anses nödvändiga för att generera att butikerna mer långvarigt lever upp till de krav som lagstiftningen ställer på dem som distributörer. I de fall där en distributör står för försäljning av flera olika kosmetiska produkter som är miljöstraffgrundande finns inget tydligt rättsläge för hur situationen ska tillämpas då så pass få beslut har fattats att en väl etablerad rättspraxis inte finns uppbyggd i Sverige. I Barnkollprojektet rekommenderade Läkemedelsverket att antingen påföra en miljöstraffavgift per felaktig artikel eller en miljöstraffavgift per distributör (Läkemedelsverket 1b, 2016). I Lunds fall valde miljöförvaltningen att tilldela miljöstraffavgiften per distributör (Läkemedelsverket 1a, 2016). Butik 2 uppvisade två produkter vars förpackningar hade flera miljöstraffgrundande brister. En av produkterna hade brister i två kontrollpunkter och den andra hade brister inom samtliga 4 språkkravspunkter som butiken har för ansvar att kontrollera. Varan hade dessutom passerat hållbarhetsdatum med 5 månader vilket även ingår i distributörens skyldighet att kontrollera vid försäljning även om datumkontroll inte är en miljöstraffgrundande brist. Påträffade brister i butik 2 indikerar att butiken saknar tillräckligt kunskap om det aktuella regelverket samt om vilka krav som ställs på dem som distributörer av en kosmetisk produkt. Läkemedelsverket nämner att en helhetsbedömning utifrån potentiell risk bör göras vid beslut om vilken typ av miljöstraffavgift som ska påföras (Läkemedelsverket 1b, 2016) vilket medför att det för butik 2 kan anses lämpligt att påföra en miljöstraffavgift per felaktig artikel. Speciellt då Barnkollrapporten (Läkemedelsverket 1a, 2016) redogör för att avsaknad av svensk översättning av varningstext samt funktionsbeskrivning kan resultera i felaktig och riskfylld användning, något som de båda bristande produkterna i butik 2 uppvisade (Tabell 1).

Slutsats

Konsumenter har rätt att göra medvetna val vid inhandling av kosmetiska produkter för barn, vilket kräver att produkter är korrekt märkta. Kosmetiska produkter är ett sätt av fler som barn kommer i kontakt med kemiska ämnen i vardagen. Barns användning av kosmetika kan leda till allergiska reaktioner eller följder på lång sikt i de fall dessa produkter används fel eller innehåller farliga ämnen.

I denna studie har märkningsbrister och innehåll av farliga ämnen kontrollerats på sammanlagt 32 kosmetiska produkter för barn i 10 olika butiker i Lund. Denna studie visar att det förekommer märkningsbrister enligt angivna regler i Kosmetikaförordningen (2019), såväl som förbjudna ämnen, bland de kosmetiska produkter för barn som har kontrollerats i butikerna i Lund. Sammanlagt 7 butiker hade någon produkt i sortimentet med antingen brist i märkning eller innehåll. Jämfört med resultat i en större studie av Barnkollprojektet (Läkemedelsverket 1a, 2016) visar denna studie en generell förbättring i sju undersökta kontrollpunkter.

Denna studie är begränsad och för att vara säker på brister i kosmetiska produkter för barn behövs fler studier. Nationella projekt som "Barnkoll" är av betydelse för en fortsatt utveckling i minskning av brister bland kosmetiska produkter som finns till försäljning för barn i butiker och en del i arbetet mot miljömålet giftfri miljö.

I två butiker påträffades två kosmetiska produkter med det misstänkt cancerogena ämnet vinylacetat. Butikerna i fråga uppvisade endast brister i innehåll av detta förbjudna ämne och inga märkningsbrister påträffades i deras försäljningsutbud av kosmetiska produkter för barn. Vidare undersökningar krävs för att identifiera vart i kedjan det går fel för en kosmetisk produkt för barn med ett förbjudet innehållsämne att finnas till försäljning i butik.

Den mest förekommande bristen bland de sju undersökta kontrollpunkterna var att produkterna saknade svensk översättning av funktionsbeskrivning. En icke översatt funktionsbeskrivning uppfattades inte som en allvarlig brist i projekt "Barnkoll" vilket stödjer Läkemedelsverkets slutliga bedömning i projekt Barnkoll om att konsumenter kan vara trygga vid inhandling av kosmetiska produkter för barn (Läkemedelsverket 1a, 2016).

I kommande studier eller i samband med miljöförvaltningens tillsynskontroll rekommenderas det att kontroll av kosmetiska produkter för barn utförs i samband

med en större högtid i Sverige, såsom exempelvis Halloween, för att utöka möjligheten till ett större utbud av kosmetiska produkter för barn i butiker.

Den samlade bedömningen i denna studie i huruvida det föreligger risker för barns hälsa vid användning av kosmetiska produkter för barn är att större delen av produkterna inte utgör risker vid användning. Det behövs dock ytterligare åtgärder för att minska förekomsten av brister i märkning och innehåll av förbjudna innehållsämnen bland kosmetiska produkter för barn till försäljning, speciellt med avseende att barn är en känslig målgrupp. Exempel på åtgärder är att öka kunskapen hos distributörer, att leverantörer kontrollerar märkning och innehåll bättre innan utskick till distributörer, och att distributörerna utarbetar en egenkontroll för kontroll av de kosmetiska produkterna för barn som de har till försäljning i butik.

Tack

Ett extra stort tack till mina två handledare Elin Rånlund, på miljöförvaltningen i Lund, och Ullrika Sahlin, från centrum för miljö- och klimatforskning vid Lunds Universitet, för ett utmärkt handledarskap och hjälpsamma råd i uppbyggnaden, utformningen och färdigställandet av denna rapport. Tack även till samtliga butiker vilka genom att tillåta kontroll av kosmetiska produkter för barn i deras butiker har möjliggjort resultatet för denna studie. Ett stort tack även till Läke medelsverket som hjälpsamt förmedlat information vid begäran om offentliga handlingar från Barnkollsprojektet år 2016 och även till Magnus Crona på Läke medelsverket för vägledning där osäkerhet förelåg i brister för produkter. Tack även till Malin Alnemo på miljöförvaltningen i Lund för kommentarer gällande förbjudna ämnen i produkterna och Lisa Elenström för givande kommentarer vid utformning och avslutande av rapporten. Slutligen vill jag tacka min familj som har stöttat mig från rapportens start till slutpunkt.

Referenser

European Commission, 2020. Cosmetic ingredient database Advanced search. Hämtad: 2020-04-28, från <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/cosing/index.cfm?fuseaction=search.advanced>

European Chemicals Agency, 2020. Substance infocard. Hämtad: 2020-05-17, från <https://echa.europa.eu/sv/substance-information/-/substanceinfo/100.003.224>

Felter S. P., Daston G. P., Euling S. Y., Piersma A. H., Tassinari M. S., 2015: Assessment of health risks resulting from early-life exposures: Are current chemical toxicity testing protocols and risk assessment methods adequate?. *Crit Rev Toxicol.* 45(3): 219-244. doi: 10.3109/10408444.2014.993919

Kemi, 2015. Handlingsplan för en giftfri vardag 2015-2020. Hämtad: 2020-05-06, från <https://www.kemi.se/global/rapporter/2014/rapport-5-14-handlingsplan-giftfri-vardag-2015-2020.pdf>

Kirk S, 2018. Cosmetics: There's More Than Meets the Eye. *Dermatological Nursing.* 17(1):24.28

Kosmetikaförordningen, 2019. Europaparlamentets och rådets förordning nr 1223/2009. Hämtad: 2020-04-29, från <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:02009R1223-20191218&from=EN>

Lagrelius, M., Wahlgren, C.-F., Matura, M., Bergström, A., Kull, I. and Lidén, C., 2017: A population-based study of self-reported skin exposures and symptoms in relation to contact allergy in adolescents. *Contact Dermatitis*, 77: 242-249. doi:10.1111/cod.12816

Läkemedelsverket 1a, 2016. Ett samverkansprojekt med kommunerna. Hämtad: 2020-03-30, från <https://www.lakemedelsverket.se/globalassets/dokument/publikationer/kosmetika/barnkoll-2016-ett-samverkansprojekt-med-kommunerna.pdf>

Läkemedelsverket 1b, 2016. *Märkningsregler för kosmetiska produkter riktade till barn.* Kosmetikaenheten. Tillsynsvägledning 1-30

Läkemedelsverket 1a, 2020. Kosmetika. Hämtad 2020-04-02, från <https://www.lakemedelsverket.se/sv/kosmetika>

Läkemedelsverket 1b, 2020. Jobb för säker kosmetika. Hämtad: 2020-04-02, från <https://www.lakemedelsverket.se/sv/kosmetika/saker-kosmetika>

Läkemedelsverket 1c, 2020. Regelverk för kosmetika. Hämtad: 2020-04-02, från <https://www.lakemedelsverket.se/sv/kosmetika/regelverk-for-kosmetika#hmainbody1>

Manová E, von Goetz N, Keller C, Siegrist M, Hungerbühler K., 2013: Use patterns of leave-on personal care products among Swiss-German children, adolescents, and adults. *Int J Environ Res Public Health*. 10(7): 2778-2798. doi: 10.3390/ijerph10072778

SAO, 2020. Sök i tre ordböcker på en gång. Hämtad: 2020-04-10, från <https://svenska.se>
Sveriges miljömål, 2020. Giftfri Miljö. Hämtad: 2020-05-06, från <https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/giftfri-miljo/>

Smith V. M., Clark S. M., Wilkinson M., 2016: Allergic contact dermatitis in children: trends in allergens, 10 years on. A retrospective study of 500 children tested between 2005 and 2014 in one UK centre. *Contact Dermatitis*. 74(1):37-43. doi: 10.1111/cod.12489

Sveriges riksdag, 2011. Miljötillsynsförordningen (2011:13). Hämtad: 2020-05-06, från <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/sfs-2011-13/>

Sveriges riksdag, 2012. Förordning (2012:259) om miljöstraffavgifter. Hämtad: 2020-04-30, från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2012259-om-miljosanktionsavgifter_sfs-2012-259

Sveriges riksdag, 2013. Förordningen (2013:413) om kosmetiska produkter. Hämtad: 2020-04-02, från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2013413-om-kosmetiska-produkter_sfs-2013-413

LUNDS
UNIVERSITET

WWW.CEC.LU.SE
WWW.LU.SE

Lunds universitet

Miljövetenskaplig utbildning
Centrum för miljö- och
klimatforskning
Ekologihuset
223 62 Lund